

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до семінарських занять з дисципліни
«Судові та правоохоронні органи України»
для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форми навчання
спеціальності D8 «Право»

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
публічного та приватного права
Протокол № «3» від «11» вересня 2025 р.

*Весь цифровий і фактичний матеріал
Бібліографічні відомості перевірені,
Написання одиниць відповідає стандартам*

Київ, 2025

УДК 342.56

Методичні вказівки до семінарських занять з дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання спеціальності D8 «Право»

Укладачі: Татаренко Г.В., Арсентьєва О.С., Л.В. Котова, Руденко М.В., Сергієнко Г.С. - Київ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2025.- 69 с.

Методичне видання спрямоване на вивчення і засвоєння студентами самостійно та на підставі лекційного матеріалу, узагальнення діючого законодавства, юридичної практики поняття та зміст теоретичного матеріалу згідно з навчальною програмою дисципліни, а також ознайомлення з відповідною термінологією та основними поняттями дисципліни, надання студентам необхідних знань щодо системи, структури, завдань та компетенції органів судової влади, прокуратури, внутрішніх справ, адвокатури, інших правоохоронних органів, взаємодії цих органів між собою та з іншими державними установами й громадськими організаціями, формування навичок самостійної роботи з нормативними актами, основною та додатковою літературою.

Методичні вказівки містять витяг з навчальної програми, завдання теоретичного та ситуаційного змісту, перелік питань до іспиту, а також список рекомендованих джерел, які розроблені до основної робочої програми курсу «Судові та правоохоронні органи України».

Укладачі:

Г.В. Татаренко, проф.

О.С. Арсентьєва, проф.

М.В. Руденко, проф.

Г.С. Сергієнко, доц.
Л.В. Котова, проф.

Відповідальний за випуск:

М.І. Антоненко, доц.

Рецензент:

Г.А. Капліна, доц.

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Судові та правоохоронні органи України» є базовим вступним курсом, у межах якого здобувачі вищої освіти отримують початкові знання про організаційну структуру судової влади, правоохоронних і правозахисних органів, ознайомлюються з їхніми завданнями, функціями та особливостями взаємодії.

Розуміння системи та устрою цих органів є необхідною передумовою для глибокого засвоєння форм їх діяльності у сфері застосування права, забезпечення законності та підтримання правопорядку. Саме це становить ключову мету підготовки майбутніх юристів і працівників правоохоронних органів.

У рамках вивчення дисципліни студенти здобувають базові відомості про судову владу та правоохоронну систему України, які створюють підґрунтя для подальшого освоєння профільних юридичних дисциплін, зокрема кримінального та адміністративного права, кримінального процесу, адміністративного й цивільного судочинства, господарського процесуального права тощо.

ВИТЯГ
з навчального плану дисципліни «Судові та правоохоронні органи
України» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності D8 – «Право»
для заочного відділення

Загальна кількість годин: 120

- **лекцій: 5 годин;**
- **практичні заняття: 6 годин;**
- **самостійна робота: 109 годин;**
- **кількість кредитів – 4**
- **підсумковий контроль – іспит.**

Програма навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти бакалаврів спеціальності D8 «Право».

Метою навчальної дисципліни є:

- доведення до здобувачів бакалаврів інтегрованого наукового підходу до формування знань та місця і ролі судових та правоохоронних органів в державі;

--отриманих теоретичних та практичних навичок та здатність застосовувати у напрямку судових та правоохоронних органів України;

--визначити напрями та гарантії судових та правоохоронних органів, здійснювати судові та правоохоронні функції на конституційних засадах;

--панувати над методами порівняльного аналізу, щодо недоторканості та незалежності судових та правоохоронних органів в Україні.

Опанування навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» визначено 120 годин, 4 кредити ECTS.

Згідно з освітньою програмою «Право», опанування дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» допомагає у формуванні здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК)

- Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері права, що передбачає застосування теорій та методів права і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

1. ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

2. ЗК3. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

3. ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (важливо для складання процесуальних документів і публічних виступів у суді).

4. ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології (актуально для роботи з базами даних судових рішень, ЄРДР тощо).

5. ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним (при оцінці дій правоохоронців і суддів).

6. ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань.

7. ЗК11. Реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенство права, права і свободи людини і громадянина в Україні.

8. ЗК16. Ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та недоброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

1. СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві (актуально для розуміння ролі судів і правоохоронних органів у державі).

2. СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та практику ЄСПЛ (важливо для оцінки законності дій правоохоронців і судів).

3. СК5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного і приватного права (у випадках міжнародного співробітництва в сфері правоохоронної діяльності).

4. СК7. Здатність застосовувати норми конституційного, адміністративного, цивільного, трудового, кримінального та процесуального права (ключове для дисципліни, оскільки вона охоплює всю систему судових і правоохоронних органів).

5. СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології, необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

6. СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти (важливо у практичних кейсах дисципліни).

7. СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції (під час вирішення ситуаційних завдань).

8. СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ (зокрема, функціонування судової влади та

правоохоронних органів).

9. СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів.

Загальні положення. Семінарські заняття є основною формою практичного опрацювання матеріалу дисципліни «Судові та правоохоронні органи України». Їх мета - закріпити теоретичні знання, сформувані практичні навички аналізу нормативно-правових актів, рішень судів, застосування правових норм до конкретних ситуацій, а також виробити вміння аргументовано відстоювати свою позицію.

Студент повинен бути готовим до усного опитування, виконати письмові завдання та підготувати презентацію за однією з тем на власний вибір.

Структура семінарського заняття

Кожна тема містить три блоки завдань:

1. **Теоретичні питання** — для усного обговорення в аудиторії.
2. **Практичні юридичні ситуації (кейси)** — для аналізу та обґрунтування правових рішень.
3. **Тестові завдання** — для перевірки рівня засвоєння матеріалу.

Виконання теоретичних питань

- Студенти мають знати **відповіді на всі питання** теми.
- Відповідь на кожне питання готується **усно**, з опорою на Конституцію України, чинне законодавство, практику Верховного Суду та ЄСПЛ.

- **Обов'язковим елементом є підготовка мультимедійної презентації (15–20 слайдів) за одним із питань теми.**

- Презентація має містити: короткий теоретичний виклад; посилання на джерела (закони, судові рішення); приклади з практики; узагальнюючі висновки.

Виконання практичних юридичних ситуацій

- Для кожної теми запропоновано **три ситуаційні завдання (кейси)**, максимально наближені до реальних випадків судової або правоохоронної практики.

- Студент повинен:

1. Проаналізувати фабулу справи.

2. Визначити **нормативно-правові акти**, що регулюють ситуацію.

3. Встановити **компетенцію органу**, який має право вирішити спір.

4. Сформулювати **юридичне рішення або позицію сторони**.

- Відповіді мають бути логічно обґрунтовані, з посиланням на конкретні статті законів.

Виконання тестових завдань

- Кожна тема містить **10 тестових запитань із чотирма варіантами відповідей, де вірною є лише одна;**

- Під час виконання тестів студент має орієнтуватися не лише на теорію, а й на практичне застосування норм законодавства. Вірну відповідь позначити та сформулювати коротке пояснення з використання посилання на відповідні норми законодавства.

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, СИСТЕМА, ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ДИСЦИПЛІНИ «СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ»

Теоретичні питання (студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів)

1. Предмет, завдання та значення навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України».
2. Система дисципліни та її місце серед галузей юридичних наук.
3. Визначення та співвідношення понять «судова діяльність», «правоохоронна діяльність», «правозахисна діяльність».
4. Основні принципи функціонування судових і правоохоронних органів (законність, незалежність, підконтрольність суспільству, публічність тощо).
5. Роль Конституції України, законів та міжнародних актів у регулюванні діяльності судових і правоохоронних органів.
6. Види та форми контролю і нагляду за діяльністю судових і правоохоронних органів (парламентський, президентський, громадський, судовий).

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. До міського суду надійшла скарга громадянина на бездіяльність слідчого Національної поліції, який протягом двох місяців не повідомив про результати розслідування. Представник поліції заявив, що суд не має права розглядати такі скарги, бо це «внутрішні питання досудового розслідування».

Завдання:

1. Визначте, який орган має компетенцію розглядати такі скарги відповідно до ст. 303 КПК України.
2. Обґрунтуйте, чому судова влада є гарантом контролю за законністю діяльності правоохоронних органів.
3. Розкрийте, як ця ситуація демонструє зв'язок предмета дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» з кримінальним процесом.

Ситуація 2. Громадська організація «Юридична допомога населенню» звернулася до Міністерства юстиції з проханням надати дозвіл на відкриття консультативного центру, що безкоштовно представлятиме інтереси малозабезпечених громадян у судах. У відповіді зазначено, що «такою діяльністю можуть займатися лише правоохоронні органи».

Завдання:

1. Визначте, чи є діяльність ГО «Юридична допомога населенню» **правоохоронною, правозахисною чи судовою**.
2. Якими нормативними актами регулюється участь громадських організацій у захисті прав людини?
3. Яку роль такі інституції відіграють у системі гарантій прав і свобод відповідно до Конституції України та міжнародних договорів?

Ситуація 3. У навчальному закладі поліції викладач пояснив курсантам, що наказ МВС про дисциплінарну відповідальність поліцейських «має більшу юридичну силу», ніж закон, бо його видає профільне міністерство. Курсанти звернулися до юридичного відділу з проханням роз'яснити, який документ має пріоритет у разі суперечності між законом і наказом.

Завдання:

1. Визначте, який нормативний акт має вищу юридичну силу — закон чи відомчий наказ.
2. Поясніть, яким чином ієрархія нормативно-правових актів регламентує діяльність судових і правоохоронних органів.
3. Наведіть приклади ситуацій, коли відомчі акти МВС, СБУ чи МОЗ підлягали скасуванню через суперечність законам України.

3. Тестові завдання

1. Предмет дисципліни «Судові та правоохоронні органи України» полягає у:
 - A) дослідженні кримінального процесу
 - B) вивченні організації та діяльності судових і правоохоронних органів
 - C) аналізі адміністративного законодавства
 - D) дослідженні прав людини
2. Судова влада в Україні реалізується:
 - A) органами прокуратури
 - B) судами
 - C) Міністерством юстиції
 - D) Національною поліцією

3. До правоохоронних органів не належить:

- A) Національна поліція
- B) Служба безпеки України
- C) Рахункова палата
- D) Державне бюро розслідувань

4. Основним нормативним актом, що визначає систему судоустрою, є:

- A) Конституція України
- B) Закон «Про судоустрій і статус суддів»
- C) Закон «Про прокуратуру»
- D) Кримінальний кодекс України

5. Принцип незалежності суддів означає, що:

- A) судді підкоряються лише закону
- B) судді звітують перед Президентом
- C) судді виконують вказівки ВРП
- D) судді діють за погодженням із прокуратурою

6. Правозахисна діяльність спрямована насамперед на:

- A) розкриття злочинів
- B) захист прав і свобод людини
- C) підтримання громадського порядку
- D) контроль за поліцією

7. Контроль за діяльністю судової влади здійснює:

- A) прокуратура
- B) громадські об'єднання
- C) Вища рада правосуддя
- D) Кабінет Міністрів України

8. Головним джерелом, яке визначає засади правопорядку, є:
- A) Кримінальний кодекс
 - B) Конституція України
 - C) Закон «Про Національну поліцію»
 - D) Адміністративний кодекс
9. Основною ознакою судової влади є:
- A) застосування законів виконавчою владою
 - B) здійснення правосуддя
 - C) розроблення законів
 - D) реалізація державно-адміністративних функцій
10. Суддя апеляційного суду публічно підтримав політичну партію під час виборів. Який принцип судової влади порушено?
- A) законності
 - B) незалежності
 - C) гуманізму
 - D) гласності

ТЕМА 2. СУДОВА ВЛАДА В УКРАЇНІ

Теоретичні питання (студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів)

1. Поняття, ознаки та принципи судової влади в Україні.
2. Співвідношення судової влади з іншими гілками влади — законодавчою й виконавчою.
3. Форми реалізації судової влади та її основні функції.
4. Система судоустрою України: ланки, інстанції, компетенція судів.

5. Органи, що забезпечують добір, навчання та самоврядування суддів (ВККС, Національна школа суддів, Рада суддів).

6. Роль практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у формуванні судової практики України.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. Під час розгляду справи про визнання незаконним рішення органу місцевого самоврядування до судді надійшов лист від голови обласної державної адміністрації з «проханням урахувати суспільну доцільність рішення». Суддя поінформував голову суду, але офіційно не звернувся до Вищої ради правосуддя (ВРП).

Завдання:

1. Чи є такі дії втручанням у здійснення правосуддя?
2. Які статті Конституції (ст. 126, 129) і Закону «Про судоустрій і статус суддів» порушено?
3. Який порядок повідомлення ВРП про тиск на суддю?
4. Яку відповідальність може нести посадова особа за втручання у діяльність суду?

Ситуація 2. Під час цивільного процесу суддя відмовив представнику відповідача в ознайомленні з матеріалами справи, мотивуючи це браком часу до наступного засідання. Представник подав заяву про відвід судді, але її не розглянуто.

Завдання:

1. Який принцип судочинства порушено (ст. 129 Конституції, ст. 10 ЦПК України)?
2. Чи є підстави для відводу судді?

3. Який порядок розгляду заяви про відвід і які наслідки порушення цього порядку?

4. Які органи мають право розглядати дисциплінарну відповідальність суддів за такі дії?

Ситуація 3. Громадянин Б. подав позов про захист честі, гідності та ділової репутації проти журналіста. Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, мотивуючи це «суспільним інтересом публікації». Позивач послався на практику ЄСПЛ (справа «Чех проти Польщі»), але суд апеляційної інстанції її не врахував.

Завдання:

1. Яке значення має практика ЄСПЛ у системі джерел права України (ст. 17 Закону «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ»)?

2. Чи має суд право ігнорувати посилання сторони на практику ЄСПЛ?

3. Яким чином забезпечується єдність судової практики Верховним Судом?

4. Які приклади з рішень ЄСПЛ свідчать про баланс між правом на свободу слова та правом на захист репутації?

3. Тестові завдання

1. Судова влада в Україні здійснюється:

A) Верховною Радою України

B) судами

C) Президентом України

D) Міністерством юстиції

2. Головна ознака судової влади:

A) здійснення правосуддя

- В) видача нормативних актів
- С) розслідування злочинів
- Д) контроль за урядом

3. Принцип незалежності суддів означає, що:

- А) суддя підзвітний голові суду
- В) суддя підкоряється лише закону
- С) суддя узгоджує рішення з прокуратурою
- Д) суддя виконує розпорядження ВРП

4. Який орган забезпечує добір кандидатів на посади суддів:

- А) Вища рада правосуддя
- В) Вища кваліфікаційна комісія суддів
- С) Рада суддів України
- Д) Національна школа суддів

5. До системи судів загальної юрисдикції належать:

- А) місцеві, апеляційні, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд
- В) Конституційний Суд та прокуратура
- С) органи юстиції
- Д) нотаріальні палати

6. Організаційне забезпечення діяльності судів здійснює:

- А) Міністерство юстиції
- В) Державна судова адміністрація
- С) Кабінет Міністрів
- Д) Вища рада правосуддя

7. Який орган відповідає за підготовку суддів:

- А) Національна школа суддів
- В) Вища рада правосуддя

С) Рада суддів

Д) Касаційний суд

8. Суддівське самоврядування здійснюється через:

А) Верховний Суд

В) Збори суддів та Раду суддів України

С) Президентську адміністрацію

Д) Генеральну прокуратуру

9. Судова практика ЄСПЛ для національних судів є:

А) рекомендаційною

В) обов'язковою для урахування

С) факультативною

Д) не застосовується в Україні

10. **Ситуаційне тестове завдання.**

Суддя апеляційного суду під час розгляду справи висловив у соціальних мережах особисту думку щодо вини підсудного. Який принцип порушено?

А) законності

В) незалежності

С) змагальності

Д) публічності

ТЕМА 3. КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

Теоретичні питання (студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів)

1. Статус і місце Конституційного Суду України в системі державної влади.

2. Повноваження Конституційного Суду України згідно з Конституцією та Законом «Про Конституційний Суд України».
3. Склад і порядок призначення суддів Конституційного Суду України.
4. Організація діяльності Конституційного Суду, його структура (Велика палата, сенати, колегії).
5. Конституційне провадження: види, етапи, правові наслідки рішень КСУ.
6. Значення рішень Конституційного Суду для формування конституційного ладу і судової практики.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. Народні депутати подали конституційне подання до Конституційного Суду щодо визнання неконституційним закону, який обмежує доступ громадян до публічної інформації. У поданні зазначено, що закон порушує ст. 34 Конституції України, яка гарантує свободу інформації.

Завдання:

1. Визначте, хто має право на конституційне подання.
2. Які етапи проходить подання в КСУ від моменту реєстрації до винесення рішення?
3. Яке значення має рішення КСУ для судів загальної юрисдикції?
4. Проаналізуйте цю ситуацію з погляду принципу верховенства Конституції (ст. 8 Конституції України).

Ситуація 2. Суддя Конституційного Суду публічно висловився щодо законопроекту, який ще не був предметом розгляду Суду, а також дав інтерв'ю, у якому висловив «особисту позицію» про його неконституційність. Члени КСУ ініціювали питання про можливе порушення суддею присяги.

Завдання:

1. Які норми Закону «Про Конституційний Суд України» регулюють етичну поведінку судді?
2. Хто може ініціювати питання про звільнення судді КСУ за порушення присяги?
3. Який порядок розгляду такого питання?
4. Як подібна поведінка впливає на довіру до Конституційного Суду?

Ситуація 3. Конституційний Суд України визнав неконституційними окремі положення закону, що змінював порядок дисциплінарної відповідальності суддів. Після цього деякі суди продовжили застосовувати скасовані норми, посилаючись на «відсутність механізму їх заміни».

Завдання:

1. Яке юридичне значення мають рішення Конституційного Суду?
2. Чи можуть суди загальної юрисдикції застосовувати норми, визнані неконституційними?
3. Як забезпечується обов'язковість рішень КСУ відповідно до ст. 151-2 Конституції України?
4. Які наслідки невиконання рішення КСУ для органів державної влади?

3. Тестові завдання

1. Конституційний Суд України є:
 - A) органом виконавчої влади
 - B) судовим органом конституційної юрисдикції
 - C) підрозділом Верховного Суду
 - D) спеціальним комітетом парламенту
2. До повноважень КСУ належить:
 - A) здійснення правосуддя у кримінальних справах
 - B) тлумачення законів України
 - C) офіційне тлумачення Конституції України
 - D) призначення суддів
3. Суддів Конституційного Суду призначають:
 - A) Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів
 - B) лише Президент України
 - C) Верховна Рада
 - D) Вища рада правосуддя
4. Кількість суддів КСУ становить:
 - A) 9
 - B) 12
 - C) 15
 - D) 18
5. Рішення Конституційного Суду є:
 - A) рекомендаційним
 - B) обов'язковим до виконання на всій території України
 - C) консультативним
 - D) тимчасовим

6. Суддя КСУ звільняється з посади у разі:

- A) закінчення строку повноважень, порушення присяги або неможливості виконання обов'язків
- B) на власне прохання лише
- C) рішення Президента
- D) за рішенням Верховного Суду

7. Конституційне провадження розпочинається:

- A) після подання заяви до Міністерства юстиції
- B) за конституційним поданням або зверненням
- C) за рішенням Верховної Ради
- D) за наказом Вищої ради правосуддя

8. Суддя КСУ призначається строком на:

- A) 5 років
- B) 6 років
- C) 9 років
- D) 12 років

9. Який принцип лежить в основі діяльності Конституційного Суду:

- A) принцип гласності
- B) принцип змагальності
- C) принцип верховенства Конституції
- D) принцип централізації

10. **Ситуаційне завдання.**

Конституційний Суд визнав неконституційним положення закону, але парламент не скасував його. Чи може суд загальної юрисдикції застосувати таку норму?

- A) Так, якщо парламент її не скасував

- B) Ні, бо рішення КСУ має пряму дію
- C) Так, за погодженням ВРП
- D) Лише після рішення Верховного Суду

ТЕМА 4. ВИЩА РАДА ПРАВОСУДДЯ

Теоретичні питання (студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів)

1. Статус і роль Вищої ради правосуддя в системі органів судової влади.
2. Склад ВРП, порядок обрання та призначення членів, їх повноваження.
3. Структура, організація діяльності та комітети Вищої ради правосуддя.
4. Повноваження ВРП щодо добору, переведення, відсторонення та звільнення суддів.
5. Дисциплінарне провадження та розгляд скарг щодо суддів і прокурорів.
6. Заходи ВРП із забезпечення незалежності суддів і авторитету правосуддя.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. На адресу Вищої ради правосуддя надійшла скарга на суддю, який допустив неетичну поведінку в залі суду. Під час засідання дисциплінарна палата ВРП допустила до участі журналістів, але не повідомила суддю про час розгляду справи.

Завдання:

1. Чи дотримано принципу змагальності та права на захист судді?
2. Які норми Закону «Про Вищу раду правосуддя» регламентують дисциплінарне провадження?
3. Які рішення може ухвалити ВРП за результатами розгляду справи?
4. Чи має право суддя оскаржити рішення дисциплінарної палати?

Ситуація 2. До ВРП надійшло подання Генерального прокурора про надання згоди на затримання судді, який підозрюється у корупційному злочині. Частина членів ВРП вважає, що це може зашкодити репутації судової влади, інші — що відмова стане перешкодою слідству.

Завдання:

1. Який порядок розгляду питання про затримання судді визначено законом?
2. Які гарантії суддівської незалежності має враховувати ВРП?
3. Чи може ВРП надати дозвіл на арешт судді без подання Генерального прокурора?
4. Як балансувати між принципом незалежності суддів та невідворотністю відповідальності?

Ситуація 3. Член ВРП виявив, що суддя одного з апеляційних судів одночасно викладає на комерційній основі та має частку в юридичній компанії. ВРП розпочала провадження щодо порушення вимог несумісності.

Завдання:

1. Які дії має вчинити ВРП після отримання такої інформації?
2. Якими нормами регулюється питання несумісності суддівської діяльності?
3. Які можливі рішення може ухвалити ВРП за результатами розгляду?
4. Яке значення має дотримання принципу несумісності для авторитету правосуддя?

3. Тестові завдання

1. Вища рада правосуддя є:
 - A) органом виконавчої влади
 - B) конституційним органом суддівського врядування
 - C) частиною Кабінету Міністрів
 - D) структурним підрозділом Верховного Суду
2. Кількість членів ВРП становить:
 - A) 10
 - B) 15
 - C) 18
 - D) 21
3. Членів ВРП призначають:
 - A) Президент, Верховна Рада, з'їзд суддів, з'їзд адвокатів, науковців
 - B) лише Президент
 - C) Верховна Рада
 - D) Кабінет Міністрів
4. Основне завдання ВРП:
 - A) забезпечення незалежності суддів і формування добросовісного суддівського корпусу
 - B) проведення атестації прокурорів

- C) контроль за діяльністю МВС
- D) організація судових засідань

5. Дисциплінарні справи щодо суддів розглядає:

- A) Верховний Суд
- B) Дисциплінарні палати ВРП
- C) Конституційний Суд
- D) Вища кваліфікаційна комісія суддів

6. Подання про звільнення судді з посади розглядає:

- A) Вища рада правосуддя
- B) Верховна Рада
- C) Кабінет Міністрів
- D) ВККС

7. ВРП може тимчасово відсторонити суддю від здійснення правосуддя:

- A) лише за наявності подання ВККС
- B) за рішенням голови суду
- C) за власною ініціативою
- D) на підставі публікацій у ЗМІ

8. Гарантією незалежності суддів є:

- A) надання політичного імунітету
- B) недоторканність суддів
- C) корпоративний захист
- D) відсутність відповідальності

9. Рішення ВРП можуть бути оскаржені до:

- A) Верховного Суду
- B) Конституційного Суду

- C) Апеляційного суду
- D) Президента України

10. Ситуаційне завдання.

Вища рада правосуддя отримала скаргу на суддю, який систематично затримує розгляд справ. Яке рішення може прийняти ВРП?

- A) залишити без розгляду
- B) оголосити догану або подати подання про звільнення
- C) передати скаргу до прокуратури
- D) припинити провадження без наслідків

**ТЕМА 6. МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ТА НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ**

Теоретичні питання (студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів)

1. Статус, завдання та компетенція Міністерства внутрішніх справ України.
2. Структура апарату МВС, підпорядковані йому органи та служби.
3. Система, структура й повноваження Національної поліції України.
4. Статус поліцейського: права, обов'язки, обмеження, гарантії правового захисту.
5. Загальні засади проходження служби в поліції.
6. Гендерна рівність і недискримінація у сфері діяльності поліції: міжнародні стандарти та національні акти.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. Під час перевірки документів у громадянина на вулиці поліцейський вилучив його телефон «для огляду на наявність заборонених матеріалів». Громадянин відмовився, посилаючись на Конституцію. Поліцейський склав протокол про непокору законним вимогам.

Завдання:

1. Чи входить до повноважень поліцейського вилучення особистих речей без ухвали суду?
2. Які права громадянина були порушені (посилання на ст. 30, 31 Конституції та Закон «Про Національну поліцію»)?
3. Які механізми оскарження таких дій передбачені законом?

Ситуація 2. Під час конкурсного відбору до патрульної поліції кандидатка отримала відмову через те, що «жінки не допускаються до нічних чергувань». Вона подала скаргу до МВС та Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.

Завдання:

1. Які норми Закону «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» порушено?
2. Як міжнародні акти (CEDAW, директиви ЄС) регулюють це питання?
3. Яке рішення має ухвалити МВС за результатами розгляду скарги?

Ситуація 3. Поліцейські перевищили силу при затриманні громадянина, що спричинило тілесні ушкодження. Прокуратура розпочала кримінальне провадження за ст. 365 КК України.

Завдання:

1. Які органи здійснюють досудове розслідування щодо поліцейських?
2. Як забезпечується принцип незалежності слідства у справах проти правоохоронців?
3. Які дисциплінарні й кримінальні наслідки можуть настати для працівників поліції?

3. Тестові завдання

1. Міністерство внутрішніх справ України є:
 - A) центральним органом виконавчої влади
 - B) судовим органом
 - C) органом місцевого самоврядування
 - D) структурним підрозділом прокуратури
2. Основним нормативним актом, що визначає діяльність поліції, є:
 - A) Закон «Про поліцію та міліцію»
 - B) Закон «Про Національну поліцію»
 - C) Кодекс внутрішньої безпеки
 - D) Закон «Про охорону громадського порядку»
3. Поліцейський під час служби має право:
 - A) проводити обшук житла без ухвали суду
 - B) застосовувати силу лише у межах закону

- C) обмежувати права громадян на власний розсуд
- D) видавати нормативні акти

4. Гендерна рівність у поліції забезпечується через:

- A) квотний принцип
- B) рівні умови відбору та просування по службі
- C) перевагу за вислугою років
- D) перевагу за фізичною підготовкою

5. Поліцейський може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за:

- A) участь у мирних зібраннях
- B) порушення службової дисципліни
- C) членство в профспілці
- D) користування соцмережами

6. Який орган здійснює контроль за діяльністю поліції:

- A) прокуратура
- B) Верховний Суд
- C) Міністерство освіти
- D) Кабінет Міністрів

7. Кандидати на посаду поліцейського проходять:

- A) атестацію
- B) конкурс, медичний і психологічний відбір
- C) лише співбесіду
- D) затвердження Президентом

8. МВС координує діяльність:

- A) судів
- B) поліції, Нацгвардії, ДСНС

- C) прокуратури
- D) СБУ

9. Принцип діяльності поліції — це:

- A) політична нейтральність
- B) партійна належність
- C) централізація влади
- D) корпоративність

10. **Ситуаційне завдання.**

Патрульні поліцейські зупинили автомобіль без пояснення причин.

Який принцип порушено?

- A) законності
- B) гуманізму
- C) гласності
- D) пропорційності

ТЕМА 7. ОРГАНИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Теоретичні питання (студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів)

1. Поняття, форми та завдання досудового розслідування.
2. Система органів досудового розслідування в Україні.
3. Процесуальний статус керівника органу розслідування, слідчого, дізнавача.
4. Гарантії процесуальної незалежності слідчих і дізнавачів.
5. Повноваження органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

6. Взаємодія органів досудового розслідування з прокуратурою та судами.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. Слідчий поліції розслідує кримінальне провадження протягом 1 року без повідомлення про підозру. Адвокат подав скаргу до слідчого судді, вказавши на порушення розумних строків.

Завдання:

1. Які норми КПК регламентують строки досудового розслідування?
2. Які наслідки бездіяльності слідчого передбачено законом?
3. Які повноваження має слідчий суддя у цій ситуації?

Ситуація 2. Керівник слідчого відділу дав письмову вказівку закрити провадження, мотивуючи це «відсутністю суспільного резонансу». Слідчий вважає, що зібрані докази достатні для обвинувального акта.

Завдання:

1. Які права має слідчий щодо оскарження незаконних вказівок керівника?
2. Хто забезпечує процесуальну незалежність слідчого?
3. Як повинна діяти прокуратура у разі такого конфлікту?

Ситуація 3. Оперативний працівник провів приховане спостереження без дозволу прокурора та суду, пояснивши це «службовою необхідністю». Під час судового розгляду ці матеріали долучено як докази.

Завдання:

1. Які вимоги до проведення оперативно-розшукових заходів передбачено законом?

2. Чи є такі матеріали допустимими доказами у кримінальному процесі?

3. Які наслідки порушення порядку проведення негласних дій?

3. Тестові завдання

1. Досудове розслідування — це:

A) діяльність суду

B) стадія кримінального процесу, що передує судовому розгляду

C) оперативно-розшукова діяльність

D) виконавче провадження

2. Основна форма досудового розслідування:

A) попереднє слідство та дізнання

B) прокурорський нагляд

C) судовий контроль

D) експертиза

3. Органи досудового розслідування в Україні:

A) поліція, ДБР, НАБУ, податкова міліція

B) суди

C) прокуратура

D) СБУ

4. Керівник органу досудового розслідування має право:

A) змінювати докази

B) давати письмові вказівки слідчому в межах КПК

C) видавати накази суду

D) зупиняти досудове розслідування без підстав

5. Гарантія незалежності слідчого — це:

- A) право відмовитися від незаконних вказівок
- B) погодження з керівником
- C) затвердження рішень прокурором
- D) колегіальний розгляд справ

6. Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням здійснює:

- A) суд
- B) прокурор
- C) МВС
- D) ВРП

7. Оперативно-розшукову діяльність здійснюють:

- A) прокуратура, СБУ, поліція
- B) суди
- C) органи місцевого самоврядування
- D) адвокати

8. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться:

- A) за рішенням слідчого
- B) лише з дозволу слідчого судді
- C) з відома МВС
- D) за погодженням адвоката

9. Строк досудового розслідування до повідомлення про підозру становить:

- A) 3 місяці
- B) 6 місяців
- C) 1 рік
- D) без обмежень

10. Ситуаційне завдання.

Слідчий проводив обшук без понятих і відеофіксації. Який принцип порушено?

- A) змагальності
- B) законності
- C) доцільності
- D) процесуальної економії

ТЕМА 8. СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Теоретичні питання (студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів)

1. Поняття, правовий статус і завдання Служби безпеки України (СБУ).
2. Основні принципи діяльності СБУ: законність, позапартійність, підконтрольність народу, повага до прав людини.
3. Система та організаційна структура СБУ.
4. Повноваження та компетенція органів і посадових осіб СБУ.
5. Права, обов'язки й гарантії соціального захисту співробітників СБУ.
6. Міжнародне співробітництво СБУ у сфері протидії тероризму, шпигунству та гібридним загрозам.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. Оперативний підрозділ СБУ провів негласне прослуховування журналіста без ухвали суду, мотивуючи це «загрозою державній безпеці». Матеріали використано для дисциплінарного впливу на журналіста.

Завдання:

1. Які положення Конституції та Закону «Про Службу безпеки України» порушено?
2. Чи має СБУ право на такі дії без судового рішення?
3. Які наслідки має незаконне втручання у приватне життя відповідно до КК України та практики ЄСПЛ?

Ситуація 2. Співробітник СБУ вимагав у громадянина надати копії документів, що не стосуються справи, посилаючись на «таємну перевірку». Громадянин звернувся зі скаргою до прокуратури.

Завдання:

1. Хто здійснює нагляд за додержанням законності в діяльності СБУ?
2. Які норми регламентують допустимість збору інформації?
3. Які дисциплінарні та кримінальні наслідки можливі у цій ситуації?

Ситуація 3. СБУ спільно з партнерами НАТО проводить операцію із виявлення кіберзагроз. Під час обміну даними іноземна сторона просить передати інформацію про українських громадян, що мають подвійне громадянство.

Завдання:

1. Якими законами регулюється міжнародне співробітництво СБУ?

2. Які межі передачі персональних даних встановлює Закон «Про захист персональних даних»?

3. Який порядок погодження таких дій з уповноваженими державними органами?

3. Тестові завдання

1. Служба безпеки України є:

- A) військовим формуванням Міністерства оборони
- B) спеціальним державним органом з правоохоронними функціями
- C) підрозділом поліції
- D) частиною прокуратури

2. СБУ підпорядковується:

- A) Президенту України
- B) Кабінету Міністрів
- C) Верховній Раді
- D) Генеральній прокуратурі

3. Основним завданням СБУ є:

- A) боротьба зі злочинністю загалом
- B) захист державного суверенітету, конституційного ладу та територіальної цілісності
- C) контроль за діяльністю поліції
- D) розслідування корупційних злочинів

4. Керівник СБУ призначається:

- A) Президентом за поданням Верховної Ради
- B) Кабінетом Міністрів
- C) Головою ВР
- D) Міністром внутрішніх справ

5. Оперативно-розшукові заходи СБУ проводяться:

- A) за рішенням слідчого
- B) з дозволу суду
- C) з дозволу керівника департаменту
- D) без контролю

6. Працівники СБУ мають право:

- A) обшукувати житло без санкції
- B) вимагати документи, лише якщо це передбачено законом
- C) здійснювати політичну діяльність
- D) брати участь у страйках

7. Нагляд за законністю діяльності СБУ здійснює:

- A) Генеральна прокуратура
- B) Кабінет Міністрів
- C) ВРП
- D) Верховна Рада

8. Принцип діяльності СБУ —

- A) позапартійність
- B) конфіденційність і секретність понад усе
- C) політична лояльність
- D) централізованість

9. СБУ бере участь у:

- A) парламентських дебатах
- B) контррозвідувальній діяльності
- C) нотаріальному контролю
- D) видачі віз

10. **Ситуаційне завдання.**

СБУ здійснила прослуховування без санкції суду. Який принцип

порушено?

- A) законності
- B) ефективності
- C) оперативності
- D) пропорційності

ТЕМА 9. МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ – ІНТЕРПОЛ

Теоретичні питання (студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів)

1. Поняття, статус, структура і завдання Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу).
2. Основні принципи діяльності Інтерполу: невторчання в політичні, військові, релігійні справи, повага до прав людини.
3. Організаційна структура Інтерполу: Генеральна Асамблея, Виконавчий комітет, Генеральний секретаріат.
4. Національне центральне бюро Інтерполу (НЦБ) в Україні: статус, структура, функції.
5. Види інформаційних повідомлень Інтерполу («червоне», «синє», «жовте» тощо).
6. Співпраця України з Інтерполом у сфері боротьби зі злочинністю.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. Громадянин, оголошений у міжнародний розшук за економічний злочин, був затриманий у Польщі. Україна надіслала запит про екстрадицію через канали Інтерполу.

Завдання:

1. Який орган в Україні здійснює координацію запитів Інтерполу?
2. Які вимоги висуваються до екстрадиційного запиту?
3. Які міжнародно-правові гарантії прав затриманого діють у межах співробітництва з Інтерполом?

Ситуація 2. Прокурор використав інформацію Інтерполу як доказ вини особи. Адвокат заявив, що це порушує принцип допустимості доказів.

Завдання:

1. Чи може інформація Інтерполу розглядатись як доказ?
2. Які вимоги КПК України до допустимості доказів?
3. Як має бути оформлено матеріали, отримані з міжнародних джерел?

Ситуація 3. Держава-учасниця подала запит на «червоне повідомлення» щодо політичного опозиціонера. Генеральний секретаріат Інтерполу відмовив у його розміщенні.

Завдання:

1. Які принципи Інтерполу забороняють використання його механізмів у політичних цілях?
2. Як забезпечується захист прав особи в системі Інтерполу?
3. Яке значення має ст. 3 Статуту Інтерполу?

3. Тестові завдання

1. Інтерпол — це:
 - A) міжнародна військова організація
 - B) Міжнародна організація кримінальної поліції
 - C) орган ООН
 - D) регіональний союз поліції
2. Інтерпол створено у:
 - A) 1923 році
 - B) 1945 році
 - C) 1951 році
 - D) 1960 році
3. Головний орган Інтерполу —
 - A) Генеральна Асамблея
 - B) Виконавчий комітет
 - C) Генеральний секретаріат
 - D) Рада директорів
4. Штаб-квартира Інтерполу розташована у:
 - A) Нью-Йорку
 - B) Ліоні
 - C) Женеві
 - D) Брюсселі
5. НЦБ Інтерполу в Україні підпорядковується:
 - A) Міністерству юстиції
 - B) Національній поліції
 - C) МЗС
 - D) СБУ

6. «Червоне повідомлення» Інтерполу означає:

- A) запит на арешт або визначення місцеперебування особи
- B) інформацію про зброю
- C) попередження про кіберзлочини
- D) заклик до співпраці

7. Основний принцип діяльності Інтерполу:

- A) політична нейтральність
- B) централізм
- C) підпорядкування ООН
- D) відкритість архівів

8. Генеральний секретаріат Інтерполу розташований у:

- A) Парижі
- B) Ліоні
- C) Берліні
- D) Брюсселі

9. Україна є членом Інтерполу з:

- A) 1991 року
- B) 1995 року
- C) 2000 року
- D) 2010 року

10. **Ситуаційне завдання.**

Інтерпол отримав запит про розшук політичного діяча. Як має діяти організація?

- A) виконати запит
- B) відмовити через порушення ст. 3 Статуту
- C) передати до ООН
- D) призупинити співпрацю з державою

ТЕМА 10. БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (БЕБ)

Теоретичні питання (студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів)

1. Правовий статус, завдання та функції Бюро економічної безпеки України.
2. Основні принципи діяльності БЕБ — законність, неупередженість, економічна доцільність, співпраця з бізнесом.
3. Система, структура та підпорядкованість БЕБ.
4. Повноваження та компетенція детективів БЕБ.
5. Організація аналітичної, оперативно-розшукової та слідчої діяльності.
6. Контроль за діяльністю та відповідальність працівників БЕБ.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. Під час перевірки підприємства детектив БЕБ вимагав надати інформацію, що становить комерційну таємницю, без ухвали суду. Керівник підприємства відмовив, після чого було складено протокол про «перешкоджання слідчим діям».

Завдання:

1. Які норми Закону «Про Бюро економічної безпеки України» регулюють доступ до комерційної інформації?
2. Чи мав детектив право на такі дії?
3. Які органи здійснюють нагляд за законністю дій детективів БЕБ?

Ситуація 2. Податковий орган направив до БЕБ матеріали щодо ухилення від сплати податків. Через тиждень розслідування розпочало і БЕБ, і прокуратура.

Завдання:

1. Чи можливе дублювання повноважень?
2. Який орган уповноважений здійснювати досудове розслідування економічних злочинів?
3. Яким чином вирішується юрисдикційний спір між органами?

Ситуація 3. Детектив БЕБ передав журналісту копії фінансових документів у справі про ухилення від податків. Після цього було відкрито дисциплінарне провадження.

Завдання:

1. Які правові наслідки має розголошення таємниці досудового розслідування?
2. Хто проводить службове розслідування щодо працівників БЕБ?
3. Які види відповідальності можливі (кримінальна, дисциплінарна)?

3. Тестові завдання

1. Бюро економічної безпеки України створено:
А) у 2018 році
В) у 2021 році
С) у 2015 році
D) у 2010 році
2. Основне завдання БЕБ:
А) розслідування злочинів проти особи

- B) запобігання та розслідування економічних злочинів
- C) контроль за поліцією
- D) боротьба з корупцією у судах

3. БЕБ є:

- A) військовим формуванням
- B) центральним органом виконавчої влади
- C) структурою Мінфіну
- D) частиною СБУ

4. Діяльність БЕБ ґрунтується на принципі:

- A) таємності
- B) аналітичного підходу
- C) централізованого управління
- D) партійної підзвітності

5. Керівник БЕБ призначається:

- A) Президентом
- B) Кабінетом Міністрів за результатами конкурсу
- C) Верховною Радою
- D) Генеральним прокурором

6. Контроль за діяльністю БЕБ здійснює:

- A) Національне антикорупційне бюро
- B) Верховна Рада через комітет
- C) Міністерство юстиції
- D) Вища рада правосуддя

7. Працівники БЕБ не мають права:

- A) втручатися у господарську діяльність підприємств
- B) отримувати пояснення

- C) проводити огляди
- D) залучати експертів

8. БЕБ виконує функції:

- A) слідчі й аналітичні
- B) виконавчі
- C) адміністративні
- D) кадрові

9. БЕБ взаємодіє з:

- A) податковою, митницею, Нацбанком
- B) ВРП
- C) МОН
- D) СБУ у галузі освіти

10. **Ситуаційне завдання.**

Детектив БЕБ відмовився проводити обшук без санкції суду. Який принцип дотримано?

- A) законності
- B) ефективності
- C) оперативності
- D) доцільності

ТЕМА 11. ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ (ДБР)

Теоретичні питання (студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів)

1. Статус, завдання та принципи діяльності Державного бюро розслідувань.
2. Система, структура та підпорядкованість ДБР.

3. Повноваження ДБР у сфері досудового розслідування злочинів, учинених посадовими особами.
4. Права та обов'язки працівників ДБР, їх соціальні гарантії.
5. Особливості демократичного цивільного контролю за діяльністю ДБР.
6. Забезпечення прозорості діяльності та підзвітності ДБР суспільству.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. До поліції надійшло повідомлення про можливе зловживання судді. Поліція відкрила провадження, але прокуратура його передала до ДБР.

Завдання:

1. Які злочини віднесено до підслідності ДБР згідно з КПК України?
2. Чи мала поліція право розпочинати провадження?
3. Який порядок передачі матеріалів слідства до ДБР?

Ситуація 2. Слідчий ДБР опублікував у ЗМІ коментар щодо незавершеного розслідування. Прокурор ініціював дисциплінарне провадження.

Завдання:

1. Які принципи порушено?
2. Яка відповідальність передбачена для працівників ДБР за розголошення даних досудового розслідування?
3. Який орган здійснює внутрішній контроль у ДБР?

Ситуація 3. Громадська організація звернулася із запитом про надання інформації про кількість проведених розслідувань у справах щодо поліцейських. ДБР відмовило, посилаючись на «службову таємницю».

Завдання:

1. Чи є така відмова правомірною?
2. Які види інформації можуть бути обмежені в доступі?
3. Як забезпечується публічність і підзвітність ДБР відповідно до Закону «Про доступ до публічної інформації»?

3. Тестові завдання

1. ДБР створено для розслідування:
 - A) злочинів проти нацбезпеки
 - B) злочинів, учинених високопосадовцями, судьями, правоохоронцями
 - C) економічних злочинів
 - D) усіх кримінальних правопорушень
2. ДБР є:
 - A) правонаступником прокуратури
 - B) державним правоохоронним органом
 - C) підрозділом МВС
 - D) частиною СБУ
3. Керівник ДБР призначається:
 - A) Президентом за поданням Кабінету Міністрів
 - B) Генеральним прокурором
 - C) Верховною Радою
 - D) Вищою радою правосуддя
4. Основна функція ДБР —
 - A) контроль за судами

- B) досудове розслідування злочинів спецсуб'єктів
- C) розробка законопроектів
- D) координація слідства

5. ДБР здійснює свою діяльність на принципах:

- A) партійності
- B) законності та неупередженості
- C) централізації
- D) гласності будь-якою ціною

6. Нагляд за дотриманням законності в ДБР здійснює:

- A) Генеральна прокуратура
- B) Верховна Рада
- C) СБУ
- D) Президент

7. Цивільний контроль за ДБР реалізується через:

- A) спеціальні комісії та звітність перед парламентом
- B) адміністрацію президента
- C) ВРП
- D) політичні партії

8. ДБР не може:

- A) здійснювати нагляд за судами
- B) проводити допити
- C) призначати експертизи
- D) викликати свідків

9. Строк повноважень Директора ДБР становить:

- A) 3 роки
- B) 5 років

- C) 7 років
- D) 10 років

10. Ситуаційне завдання.

Слідчий ДБР відмовився виконати вказівку керівника закрити провадження без підстав. Який принцип він дотримав?

- A) законності
- B) централізації
- C) ієрархічного підпорядкування
- D) оперативності

**ТЕМА 12. НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО
УКРАЇНИ (НАБУ)**

Теоретичні питання (студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів)

1. Статус, завдання та принципи діяльності Національного антикорупційного бюро України.
2. Система, структура та чисельність НАБУ.
3. Повноваження НАБУ у сфері досудового розслідування корупційних злочинів.
4. Взаємодія НАБУ з САП, ВАКС та іншими органами.
5. Права, обов'язки та гарантії незалежності детективів НАБУ.
6. Контроль за діяльністю НАБУ: парламентський, судовий та громадський механізми.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. Народний депутат звернувся до керівництва НАБУ з вимогою «прискорити» розслідування щодо міністра. Детектив повідомив про це до керівництва, але реагування не відбулося.

Завдання:

1. Який принцип діяльності НАБУ порушено?
2. Як має діяти детектив у разі політичного тиску?
3. Хто здійснює нагляд за незалежністю НАБУ?

Ситуація 2. Детектив НАБУ розмістив у соцмережі коментар щодо резонансної справи про хабарництво судді. Його дії стали предметом службового розслідування.

Завдання:

1. Які норми Закону «Про НАБУ» порушено?
2. Чи є це підставою для дисциплінарної відповідальності?
3. Які гарантії неупередженості та професійної етики детективів?

Ситуація 3. Детектив НАБУ завершив розслідування, але прокурор САП відмовився затверджувати обвинувальний акт через недостатність доказів. Керівництво НАБУ заявило про «перешкоджання слідству».

Завдання:

1. Як розмежовуються повноваження НАБУ і САП?
2. Хто має право затверджувати обвинувальний акт?
3. Які є способи вирішення конфлікту компетенцій між НАБУ та прокуратурою?

3. Тестові завдання

1. НАБУ створено у:
 - A) 2013 р.
 - B) 2015 р.
 - C) 2018 р.
 - D) 2020 р.
2. Основна функція НАБУ —
 - A) захист прав споживачів
 - B) боротьба з корупційними злочинами високопосадовців
 - C) контроль за судами
 - D) моніторинг ринку
3. НАБУ є:
 - A) спеціалізованим правоохоронним органом
 - B) структурою МВС
 - C) частиною прокуратури
 - D) департаментом Мін'юсту
4. Керівник НАБУ призначається:
 - A) Президентом за результатами відкритого конкурсу
 - B) Генпрокурором
 - C) КМУ
 - D) ВР
5. Взаємодія НАБУ і САП ґрунтується на:
 - A) ієрархічному підпорядкуванні
 - B) процесуальній незалежності
 - C) адміністративній залежності
 - D) спільній юрисдикції

6. Парламентський контроль за НАБУ здійснює:

- A) Комітет ВРУ з питань запобігання корупції
- B) Генпрокуратура
- C) КМУ
- D) ВРП

7. Детектив НАБУ має право:

- A) втручатись у роботу суду
- B) проводити НСРД з дозволу суду
- C) давати політичні коментарі
- D) отримувати подарунки

8. НАБУ співпрацює з:

- A) Європолем і ГРЕКО
- B) МОН
- C) НАЗК
- D) Мінфіном

9. Працівники НАБУ зобов'язані:

- A) діяти виключно в інтересах уряду
- B) утримуватись від публічних політичних заяв
- C) інформувати ЗМІ
- D) доповідати народним депутатам

10. **Ситуаційне завдання.**

Детектив відмовився виконати усну вказівку прокурора, яка суперечить КПК. Який принцип дотримано?

- A) незалежності
- B) доцільності
- C) оперативності
- D) субординації

ТЕМА 13. МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Теоретичні питання (*студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів*)

1. Статус, структура та основні завдання Міністерства юстиції України.

2. Повноваження Мін'юсту у сфері нормотворчості, державної реєстрації актів та контролю за їх виконанням.

3. Органи, діяльність яких спрямовується та координується Мін'юстом (державна виконавча служба, пенітенціарна система, реєстраційна служба).

4. Територіальні органи юстиції: повноваження, структура, взаємодія з місцевим самоврядуванням.

5. Роль Мін'юсту у виконанні міжнародних зобов'язань України та координації співпраці з ЄСПЛ.

6. Контроль і відповідальність у системі органів юстиції.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. Державний реєстратор Мін'юсту зареєстрував зміну власника підприємства без перевірки справжності документів. Попередній власник звернувся до суду.

Завдання:

1. Який орган проводить перевірку діяльності реєстратора?
2. Які норми Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб» порушено?
3. Яка відповідальність передбачена для реєстратора?

Ситуація 2. Державний виконавець не виконав судове рішення про стягнення заробітної плати, посилаючись на «нестачу коштів».

Завдання:

1. Який принцип порушено?
2. Яка роль Мін'юсту у контролі за виконанням рішень судів?
3. Які скарги може подати стягувач?

Ситуація 3. Україна програла справу у ЄСПЛ через несвоєчасне подання доказів. Мін'юст ініціював службове розслідування.

Завдання:

1. Хто відповідає за комунікацію з ЄСПЛ?
2. Які обов'язки представника України в ЄСПЛ визначено законодавством?
3. Як Мін'юст забезпечує виконання рішень ЄСПЛ в Україні?

3. Тестові завдання

1. Міністерство юстиції України — це:
 - A) центральний орган виконавчої влади
 - B) структура судової влади
 - C) громадська організація
 - D) частина прокуратури
2. Мін'юст забезпечує:
 - A) законодавчу діяльність парламенту
 - B) реєстрацію нормативно-правових актів
 - C) контроль за банками
 - D) розслідування злочинів
3. Державна виконавча служба підпорядковується:
 - A) Судам
 - B) Мін'юсту

C) Верховній Раді

D) МВС

4. Представництво України в ЄСПЛ забезпечує:

A) Міністерство юстиції

B) МЗС

C) Генпрокуратура

D) ВРП

5. Реєстрацію юридичних осіб здійснюють:

A) територіальні органи Мін'юсту

B) місцеві ради

C) податкові органи

D) адвокати

6. У структуру Мін'юсту входить:

A) Державна кримінально-виконавча служба

B) ДБР

C) НАБУ

D) НАЗК

7. Основний принцип діяльності Мін'юсту —

A) політична нейтральність

B) централізація

C) гласність будь-якою ціною

D) автономність

8. Контроль за Мін'юстом здійснює:

A) Кабінет Міністрів України

B) Верховний Суд

C) НАЗК

D) СБУ

9. Мін'юст координує виконання рішень:
- A) Європейського суду з прав людини
 - B) Міжнародного кримінального суду
 - C) Гаазького арбітражу
 - D) Ради Європи

10. **Ситуаційне завдання.**

Державний виконавець відмовився виконати рішення суду. Куди звернутись?

- A) до Міністерства юстиції
- B) до МВС
- C) до прокуратури
- D) до парламенту

ТЕМА 14. АДВОКАТУРА УКРАЇНИ

Теоретичні питання (студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів)

1. Поняття адвокатури України, її правова основа, принципи діяльності.
2. Види адвокатської діяльності та їх правове регулювання.
3. Набуття права на зайняття адвокатською діяльністю.
4. Організаційні форми адвокатської діяльності (адвокатське бюро, об'єднання, індивідуальна практика).
5. Права, обов'язки та етичні стандарти адвоката.
6. Договір про надання правової допомоги: зміст, форма, правові наслідки.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. Адвокат оприлюднив у ЗМІ деталі кримінальної справи свого клієнта, пояснивши це «суспільним інтересом».

Завдання:

1. Який принцип діяльності адвоката порушено?
2. Які наслідки це має відповідно до Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»?
3. Хто здійснює дисциплінарне провадження щодо адвоката?

Ситуація 2. Під час побачення з підзахисним слідчий вилучив у адвоката копії документів, мотивуючи це «потребами слідства».

Завдання:

1. Які права адвоката порушено?
2. Якими нормами КПК України гарантується захист адвокатської діяльності?
3. Які способи захисту адвокат може використати?

Ситуація 3. Адвокат одночасно представляє двох клієнтів, інтереси яких суперечать один одному.

Завдання:

1. Чи допускається така ситуація?
2. Як вона регулюється Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»?
3. Які наслідки для адвоката у разі порушення принципу уникнення конфлікту інтересів?

3. Тестові завдання

1. Адвокатура України є:
А) органом виконавчої влади
В) незалежним інститутом громадянського суспільства

- C) судовим органом
- D) підрозділом Мін'юсту

2. Правовий статус адвокатури визначає:

- A) Конституція України
- B) Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»
- C) КПК України
- D) ЦПК України

3. Основний принцип адвокатської діяльності —

- A) публічність
- B) незалежність
- C) централізація
- D) підпорядкованість прокуратурі

4. Право на зайняття адвокатською діяльністю набувається:

- A) після складання кваліфікаційного іспиту
- B) після отримання диплома бакалавра
- C) шляхом призначення
- D) автоматично після стажу

5. Організаційною формою адвокатської діяльності не є:

- A) адвокатське бюро
- B) адвокатське об'єднання
- C) приватна практика
- D) юридична клініка

6. Договір про надання правової допомоги укладається:

- A) усно
- B) письмово
- C) через електронну пошту
- D) за розпорядженням суду

7. Контроль за дисципліною адвокатів здійснює:

- A) КДКА (кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури)
- B) суд
- C) прокуратура
- D) ВРП

8. Адвокат має право:

- A) брати участь у допиті свідків
- B) керувати слідчими діями
- C) проводити обшук
- D) виносити вирок

9. Адвокатська таємниця охоплює:

- A) лише письмові документи
- B) будь-які відомості, отримані під час захисту клієнта
- C) лише конфіденційні листи
- D) усні показання

10. **Ситуаційне завдання.**

Адвокат публічно прокоментував справу клієнта, що триває. Який принцип порушено?

- A) конфіденційності
- B) законності
- C) гуманізму
- D) компетентності

ТЕМА 15. НОТАРІАТ В УКРАЇНІ

Теоретичні питання (*студенти повинні знати відповідь на кожне з питань та надати її усно; за власним вибором підготувати презентацію на одне з питань обсягом 15–20 змістовних слайдів*)

1. Поняття нотаріату, його завдання і місце в системі правосуддя.
2. Система нотаріальних органів в Україні: державні та приватні нотаріуси.
3. Правовий статус нотаріуса, вимоги до осіб, які бажають займатися нотаріальною діяльністю.
4. Повноваження державних і приватних нотаріусів.
5. Нотаріальні дії: класифікація, правові наслідки, оформлення документів.
6. Контроль за діяльністю нотаріусів і відповідальність за порушення нотаріальних правил.

2. Практичні юридичні ситуації

Ситуація 1. Приватний нотаріус посвідчив договір купівлі-продажу квартири без згоди одного з співвласників.

Завдання:

1. Чи має нотаріус право посвідчувати договір без перевірки прав усіх співвласників?
2. Які правові наслідки має така помилка?
3. Хто несе відповідальність за шкоду?

Ситуація 2. Державний нотаріус відмовився посвідчити заповіт через відсутність паспорта, хоча особу можна було встановити іншими документами.

Завдання:

1. Чи правомірною відмова нотаріуса?
2. Який порядок оскарження його дій?
3. Які права має особа у такій ситуації?

Ситуація 3. Суд викликав нотаріуса для підтвердження обставин посвідчення заповіту.

Завдання:

1. Чи може нотаріус розголошувати зміст нотаріальної дії?
2. Які межі нотаріальної таємниці встановлено законом?
3. Коли нотаріус може бути звільнений від обов'язку зберігати таємницю?

3. Тестові завдання

1. Нотаріат в Україні здійснює:
А) органи прокуратури
В) нотаріуси
С) суди
D) адвокати
2. Основний законодавчий акт про нотаріат —
А) Конституція України
В) Закон України «Про нотаріат»
С) Цивільний кодекс
D) Закон «Про адвокатуру»
3. Нотаріальна діяльність здійснюється на принципах:
А) законності, неупередженості, конфіденційності
В) партійності
С) централізації
D) підзвітності прокуратурі

4. Державні нотаріуси працюють у:
- A) приватних бюро
 - B) державних нотаріальних конторах
 - C) адвокатських об'єднаннях
 - D) судових установах
5. Приватний нотаріус має право:
- A) посвідчувати договори
 - B) проводити слідчі дії
 - C) складати вироки
 - D) видавати накази
6. Контроль за нотаріатом здійснює:
- A) Міністерство юстиції України
 - B) Верховний Суд
 - C) НАЗК
 - D) прокуратура
7. Нотаріальна таємниця означає:
- A) конфіденційність лише фінансових документів
 - B) нерозголошення будь-яких даних, отриманих під час нотаріальної дії
 - C) обов'язок публікації нотаріальних актів
 - D) державний контроль
8. Нотаріус може бути притягнутий до відповідальності за:
- A) несвоєчасну реєстрацію правочину
 - B) участь у судовому засіданні
 - C) подання звітів
 - D) видачу довідки

9. Посвідчення заповіту належить до:

- A) адміністративних дій
- B) нотаріальних дій
- C) судових процедур
- D) реєстраційних процесів

10. **Ситуаційне завдання.**

Нотаріус повідомив сторонню особу про зміст договору дарування.

Який принцип порушено?

- A) нотаріальної таємниці
- B) гласності
- C) пропорційності
- D) відкритості

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ТА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Нормативно-правові акти:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 35. – Ст. 376. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
4. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 7–8. – Ст. 50. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>
5. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2–3. – Ст. 12. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
7. Про Міністерство внутрішніх справ України: Закон України від 04.08.2014 № 581-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 45. – Ст. 2042. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/581-18>
8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 27. – Ст. 282. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

9. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

10. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>

11. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

12. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 6. – Ст. 55. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>

13. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 47. – Ст. 2051. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>

14. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX // Відомості Верховної Ради України. – 2021. – № 27. – Ст. 243. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20>

15. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

16. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10. – Ст. 88. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

17. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–42. – Ст. 492. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

18. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36. – Ст. 446. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

19. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131. – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

20. Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність (Будапешт, 23.11.2001). – https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575

Основна література

1. Бараннік Р. В. Судові та правоохоронні органи України : підручник. – Київ : Юрінком Інтер, 2025. – 620 с. – ISBN 978-966-667-915-7.

2. Копча В. В. Правозахисна функція держав Центральної Європи : теоретичні та порівняльно-правові аспекти : монографія. – Херсон : Гельветика, 2020. – 396 с.

3. Лапкін А. В. Організація судових та правоохоронних органів України : навч. посіб. у схемах. – 7-ме вид., змін. і допов. – Харків : Право, 2018. – 168 с.

4. Макаров М. А., Симчук А. С., Кулик М. Й., Терещенко Ю. В., Харченко С. В. Судові та правоохоронні органи України : навчальний посібник. – Київ : Нац. академія внутрішніх справ, 2022. – 656 с. – ISBN 978-966-999-254-3.

5. Організація судових та правоохоронних органів : навч. посіб. :

у 2 ч. / за ред. Л. М. Москвич. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2016. – 244 с.

6. Організація судових та правоохоронних органів : навч. посіб. з підгот. до іспиту / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2017. – 236 с.

7. Руденко М. В. Судові та правоохоронні органи України : підручник. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2018. – 311 с.

8. Семерак О. С., Семерак І. О. Судоустрій, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. посіб. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. – 276 с.

9. Судові та правоохоронні органи України : конспект лекцій. – Запоріжжя : ЗНУ, 2018. – 237 с.

10. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові та правозахисні органи України : підручник / за ред. С. М. Гусарова. – Харків : ХНУВС, 2020. – 512 с.

11. Тертишник В., Батраченко Т., Сачко О., Крижановська О., Тертишник І. Судові та правоохоронні органи України : підручник / за заг. ред. В. Тертишника. – Київ : Алерта, 2025. – 408 с. – ISBN 978-617-566-923-5.

12. Ярова Л. В., Матвеевський О. В. Організація судових та правоохоронних органів України : навч. посіб. – Одеса : Фенікс, 2018. – 427 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.rada.gov.ua>

2. Електронна бібліотека [Електронний ресурс]. – URL:

<http://www.info-library.com.ua/>

3. Бібліотека Інституту поглиблених правничих студій. Велика Британія [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.ials.sas.ac.uk/library/library.htm>

4. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.library.univ.kiev.ua>

5. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>

6. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

7. Національна парламентська бібліотека України [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>

8. Німецькі бібліотеки [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.ddb.de/>

9. Сайт «Бібліотека юриста» [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.lawbook.by.ru/>

10. Українська правнича фундація [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.ulf.com.ua/>

11. Центр європейського і порівняльного права [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.eclp.gov.ua/>

12. Центр розвитку українського законодавства [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.ulde.kiev.ua/news.php>

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять з дисципліни
«Судові та правоохоронні органи України»
для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
заочної форми навчання
спеціальності D8 «Право»
(Електронне видання)

Укладачі:

ТАТАРЕНКО Галина Вікторівна
АРСЕНТЬЄВА Олена Сергіївна
КОТОВА Любов Вячеславівна
РУДЕНКО Микола Васильович
СЕРГІЄНКО Ганна Сергіївна

Редактор

Техн. редактор

Оригінал-макет

О.В. Маслош

О.В. Маслош

Підписано до друку _____

Формат 60x84¹/₁₆. Папір типограф. Гарнітура Times.

Друк офсетний. Умов. друк. арк. №. Облік. вид. арк. _____.

Тираж ___ екз. Вид. № _____. Замов. № _____. Ціна договірна.

Видавництво Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Адреса видавництва: вул. Іоанна Павла II, 17

Тел.+38(050)218 04 78, факс (06452) 4 03 42

e-mail: vidavnictvoSNU.ua@gmail.com